

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ята секція

Справа “Ляшко проти України”

(Заява № 21040/02)

Офіційний переклад

Страсбург
10 серпня 2006 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Ляшко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
п. Дж. Боррего-Боррего (J. Borrego-Borrego), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), Секретар секції,

після обговорення в нарадчій кімнаті 10 липня 2006 року, виносить таке рішення, яке було прийняте в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 21040/02) проти України, поданою до Суду відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином України паном Олегом Валерійовичем Ляшком (далі — заявник) 18 квітня 2002 року.

2. Інтереси заявника представляла Наталя Петрова, адвокат, що практикує в Києві. Український Уряд (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — пані Валерією Лутковською.

3. 3 лютого 2005 року Суд вирішив надіслати заяву Уряду для надання зауважень. Відповідно до положень п. 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви разом.

4. 1 квітня 2006 року ця справа була передана до новоствореної п'ятої секції (п. 5 правила 25 та п. 1 правила 52).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився в 1972 році, мешкає в Києві.

6. Заявник був головним редактором щоденної газети «Політика». Видання припинило публікації.

1. Газетні статті, опубліковані заявником

7.2 липня 1997 року заявник опублікував статтю про пана Дурдинця, який на момент виходу статті виконував обов'язки Прем'єр-міністра України. Стаття мала назву «Дурдинцовщина» (перша стаття), де йшлося про відставку пана А. Стогнієнка,

президента державного підприємства «Чорноморське морське пароплавання» (далі — ЧМП). Заявник заявляв, що пан Дурдинец звільнив пана Стогнієнка через його причетність до фінансування видання «Політика». Стаття у відповідній частині містить таке:

«Ну кто бы мог подумать, что бывший комсомольский функционер, милицкий аппаратчик и околополитический интриган Василий Дурдинец сегодня будет занимать один из высших постов в государстве? Больше всего злоеший «премьер» не любит прессу, страшится общественного мнения. Когда наша газета в марте сего года выступила с обвинением в его адрес по поводу участия в заговоре против премьер-министра Лазаренко, Дурдинец не забыл этого. И как только пришло его время, он сразу же запустил карательный механизм, дабы расправиться с независимым изданием. Например, обвинил в финансировании «Политики» Александра Стогниенко, президента Черноморского пароходства. «Вина» Стогниенко состояла в том, что он заключил с нами договор на изготовление рекламной продукции для ЧМП. Редакция истратила на этот заказ в декабре прошлого года собственные десятки тысяч долларов, но по сей день полную оплату за изготовленную продукцию от пароходства так и не получила.

Не дождавшись результатов служебного расследования, и. о. премьера в позапрошлый по-недельник, в отсутствие Президента, находящегося в Нью-Йорке, и премьер-министра, проходящего курс лечения, в срочном порядке созывает Кабмин, где протягивает решение об освобождении от должности президента ЧМП Александра Стогниенко».

8. 16 липня 1997 року заявник опублікував статтю «*Економьте колючую проволоку гражданам Дурдинец*» (друга стаття), де він стверджував, що пан Дурдинец особисто наказав Генеральному прокурору порушити кримінальне провадження проти нього. Нижче відповідні витяги з статті:

«...А сейчас поведаем нашим читателям о его реакции на материал «Дурдинцовщина». Сразу же после выхода статьи Дурдинец, как нам стало известно, вызвал к себе Генпрокурора Григория Ворсинова и, предъявив ему газету, потребовал возбудить против автора этих строк уголовное дело по ст. 125 ч. 2 Уголовного кодекса (клевета)... Любой другой человек, если его оклеветали либо оскорбили, пошел бы в народный суд и публично пытался бы доказать свою правоту. Дурдинцу гражданские правила не писаны, поэтому он пытается использовать возможности государственного чиновника высокого ранга в личных интересах. И тут впору говорить о злоупотреблении властью и служебным положением. Ведь ни я, ни другой наш читатель Ворсинова к себе вызвать не может, тем более требовать от него уголовного преследования в отношении своих оппонентов. И. о. премьера считает, что он вправе указывать Генпрокурору (хотя закон говорит о независимости последнего), а посему и так поступает».

9. 5 листопада 1997 року заявник написав статтю під заголовком «Аферист и генерал» (третя стаття), де йшлося про відносини генерала Г., на той час голови Одеського обласного управління міліції, та пана С., який, як стверджувалось, мав відношення до кримінальної діяльності. Газета заявника також опублікувала декілька фотографій, на яких вони були зображені разом. Ці фото було зроблено під час приватної події і пізніше було опубліковано в газеті та продемонстровано на телебаченні (див. п. 15 нижче).

Стаття, *inter alia*, зазначає, що:

«В ходе последовавшей проверки оказалось, что С. никогда в госналогадминистрации не ра-ботал. Гражданином, шантажировавшим местного бизнесмена, является б'ввший работник Чер-номорского УВДТ С., а на фотографіях лжеинспектора запечатлены руководители Одесского облУВД.

Как же так? Откуда экс-милиционер взял фотографіи Г. и его заместителей, да не просто взял, но и сам с ними пьет и обнимается? А потом ходит по одесским барменам, предъявляет эти снимки и «доит» клиентов на жизнь бладную.

После изучения этой взаимосвязи нам стали более чем понятны заявления С. ..., что они бу-дут стоять за него горой...

Не является ли рассказанная нами история подтверждением коррумпированности руковод-ства Одесского УВД?»

10.19 листопада 1997 року заявник опублікував статтю «Аферист и генерал оказались родственниками» (4 стаття), в якій він виклав інтерв'ю пана К. на місцевому телебаченні, відповідно до якого голова управління та пан С. є далекими родичами:

«Все с новой силой розгораются скандальные страсти вокруг фигуры нынешнего начальника УВД Одесской области генерала Г. Будучи уже не раз уличенным средствами массовой инфор-мации в покровительстве криминальным элементам, генерал пока чувствует себя достаточно уверенно.

Когда мы опубликовали материал «Аферист и генерал», то еще не знали, что С. и Г. приходят-ся свояками. И освящает эти далеко не законные действия четы С. фигура генерала Г.»

2. Кримінальне провадження проти заявника

11.7 липня голова парламентського комітету з питань законності і правопорядку направив на розгляд Генеральному прокурору письмове звернення, в якому виклав стурбованість зазначеними публікаціями, які містять наклеп на виконуючого обов'язки Прем'єр-міністра Дурдинця. В липні 1997 року Генеральна прокуратура (далі — ГП), посилаючись на витяги зі статей, які процитова-но вище, звинуватила заявника в умисному наклепі у друкованому або іншим способом розмно-женому творі (стаття 125 § 2 Кримінального кодексу 1960 року), безпідставному звинуваченні у вчиненні тяжкого злочину (стаття 125 § 3) та зловживанні посадовим становищем (стаття 165).

12.9 грудня 1999 року Печерський районний суд м. Києва виправдав заявника за відсутності *corpus delicti*. Проте в листопаді 2000 року Київський міський суд, за поданням прокурора, відмінив рішення та направив справу на новий розгляд.

13.7 червня 2001 року Мінський районний суд міста Києва (далі — Мінський суд) визнав заявника винним за пред'явленим обвинуваченням. У вступній частині рішення, де викладено інформацію про заявника, суд, *inter alia*, зазначив «раніше не судимий».

14.Що стосується першої та другої статей, суд зазначив, що заявник, вдавшись до зловживання посадовим становищем, навмисно опублікував неправдиві твердження щодо того, що пан Дурдинець переслідував «Політику», незаконно звільнив пана

Стогнієнка за його фінансування газети та викликав Генерального прокурора, щоб наказати йому розпочати кримінальну справу проти заявника.

15. Стосовно третьої та четвертої статей, Мінський суд зазначив, що заявник, знову зловживаючи посадовим становищем, навмисно подав неправдиву інформацію про діяльність правоохоронних органів, опублікувавши завідомо неправдиву інформацію стосовно генерала Г., а саме те, що пан С. був причетним до кримінальної діяльності та пан Г. мав злочинні зв'язки з цією особою. Суд з'ясував, що заяви про те, що пан С., якому допомагав та сприяв генерал Г., вимагав гроші від місцевих бізнесменів, та те, що вони є родичами, були фальшивими та образливими.

Цей висновок було зроблено на підставі, зокрема, свідчень пана С. та свідка З., які заявляли про те, що фотографії, опубліковані в «Політиці», було зроблено на приватній вечірці, проте вони якось чином потрапили на шпальти газети та на телебачення. Працівники міліції, які розслідували скарги бізнесменів щодо удаваних вимагань грошей, також дали усні свідчення, зазначаючи, що провадження у справах були закриті на ранніх стадіях досудового слідства через відсутність *corpus delicti*.

16. Мінський суд дійшов висновку, що заявник, будучи ображеним на правоохоронні органи за свою попередню судимість, як головний редактор, безпосередньо відповідальний за матеріали, опубліковані в газеті, зловживаючи своїм посадовим становищем, навмисно опублікував завідомо неправдиві вигадки, які були покликані дискредитувати органи внутрішніх справ.

17. Заявника було визнано винним у зловживанні посадовим становищем, умисному наклепі у друкованому творі, у безпідставному обвинуваченні у вчиненні тяжкого злочину та призначено

покарання у вигляді двох років позбавлення волі умовно з випробувальним строком два роки з позбавленням права займати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки.

18. 18 жовтня 2001 року Київський апеляційний суд підтримав засудження заявника по суті, зазначаючи, що факт вчинення злочинів було доведено великою кількістю доказів, зібраних прокуратурою. Зокрема, суд дійшов висновку, що заявник навмисно поширив завідомо неправдиві відомості щодо незаконного звільнення пана Стогнієнка та виклику Генерального прокурора, кримінальної діяльності С. та його зв'язків з генералом Г., таким чином, скоївши злочини, передбачені статтями 125 та 165 Кримінального кодексу від 1960 року. Проте апеляційна інстанція скасувала вирок заявнику за умисний наклеп у друкованому творі та безпідставне обвинувачення в скоєнні тяжкого злочину, оскільки ці злочини були декриміналізовані відповідно до нового Кримінального кодексу, прийнятого в 2001 році. Стосовно третього злочину, інкримінованого заявнику,— зловживання посадовим становищем,— заявника було звільнено від покарання у зв'язку із

закінченням строку давності.

19.23 липня 2002 року Верховний Суд підтримав рішення Київського апеляційного суду.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Конституція України 1996 року

20. Відповідні положення Конституції проголошують таке:

Стаття 32

«Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, атакою прав на вшкочо-дування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації».

Стаття 34

«Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

2. Кримінальний Кодекс 1961 року

21. Стаття 125 Кодексу передбачає таке:

«Наклеп, тобто поширення завідомо неправдивих вигадок, що ганьблять іншу особу, — карається...

Наклеп у друкованому або іншим способом розмноженому творі, ... карається позбавленням волі на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або штрафом від п'ятдесяти до ста двадцяти мінімальних розмірів заробітної плати.

Наклеп, поєднаний з обвинуваченням у вчиненні державного або іншого тяжкого злочину, — карається позбавленням волі на строк до п'яти років».

Стаття 165

«Зловживання владою або посадовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб, використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або охоронюваним законом правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, —

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки,—

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років».

4. Кримінальний Кодекс 2001 року

22. С т а т т я 364

«Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб,—

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

3. Кримінально-процесуальний кодекс

23. Стаття 27 Кодексу (далі — КПК) в редакції 21 червня 2001 року говорить так:

«Справи про злочини, передбачені статтею 25 Кримінального кодексу України, а також справи про злочини, передбачені статтею 198 Кримінального кодексу України щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, якому і належить в такому разі право підтримувати обвинувачення. В цих справах дізнання і попереднє слідство не провадяться.

Якщо справа про будь-який із зазначених у частині 1 цієї статті злочинів має особливе громадське значення, прокурор порушує справу і при відсутності скарги потерпілого. Справа, порушена прокурором, направляється для провадження дізнання чи попереднього слідства, а після закінчення розслідування розглядається судом в загальному порядку».

5. Закон України «Про прокуратуру» від 1991 року

Стаття 17 Закону передбачає, що в Генеральній прокуратурі є «старші слідчі в особливо важливих справах» і «слідчі в особливо важливих справах».

Інші відповідні матеріали стосовно стану свободи висловлювань у пресі в Україні викладені у рішенні від 29 березня 2005 року у справі «Українська Прес-група проти України» (заява № 72713/01, пп. 18-22 та 25-26).

ЩОДО ПРАВА

1. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

26. Заявник скаржився, що судовий розгляд у його справі та вирок є невинуватим порушенням його права на свободу висловлювання. Він посилався на статтю 10 Конвенції, яка проголошує таке:

«1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримувати-ся своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду».

II. МЕЖІ СПРАВИ

27. Суд зауважує, що подальші скарги було подано після комунікації та отримання у відповідь зауважень Уряду щодо прийнятності та суті заяви. Зазначені скарги стосувалися неодноразових утисків з боку влади, від яких страждав заявник та його газета до, під час та після судового розгляду справи. Зокрема, він зазначав, що видавництва були змушені не публікувати «Політику», що в період з липня 1999 року до лютого 2000 року публікацію газети було заборонено судом та що в березні — квітні 2002 року було порушено іншу кримінальну справу проти заявника через статтю про пана Потебенька (на той час Генерального прокурора). Обвинувачення в останній справі Були зняті в грудні 2004 року.

28. Уряд не прокоментував ці твердження.

29. На думку Суду, нові скарги не є похідними з первинної скарги заявника до Суду щодо кримінального провадження стосовно чотирьох статей, опублікованих в «Політиці» в липні — листопаді 1997 року, з яких сторони надали свої коментарі. Відповідно Суд вважає, що не є доцільним розглядати зараз ці питання («Пирянік проти України», заява № 75788/01, п. 20, 19 квітня 2005 року).

III. ЩОДО ПРИЙНЯТНОСТІ

30. Уряд стверджував, що заявник не є жертвою порушення його прав у світлі статті 34 Конвенції. Він зазначив, що, оскільки апеляційний суд скасував вирок заявника та заявник вважається таким, що не притягувався до кримінальної відповідальності,

кримінальне провадження у справі нестановило втручання у його професійне життя та свободу висловлювання.

31. Заявник стверджував, що через 5-річне кримінальне переслідування страждав на депресію і зазнав стресу та значних витрат. Тривале провадження обмежило здійснення ним своєї професійної діяльності й перешкоджало публікації газети.

32. Суд зазначає, що проти заявника було порушено кримінальну справу. І хоча його було звільнено від покарання, це сталося частково через технічні причини, тому що сторона обвинувачення запізнилася із переслідуванням, та частково завдяки введенню в дію нового Кримінального кодексу, який декриміналізував два з трьох правопорушень, які інкримінувалися заявнику (п. 18 вище). Фактично апеляційний суд підтримав за суттю звинувачення заявника у зловживанні посадовим становищем, але звільнив від покарання з nereабілітуючих обставин. Рішення від 18 жовтня 2001 року викладено в термінах, які не залишають сумнівів щодо позиції суду щодо скоєння заявником одного з правопорушень, в яких його обвинуватили (див. п. 18 вище). Отже, рішення суду вказують заявнику, що органи влади не задоволені публікаціями та, допоки він не змінить свою поведінку в майбутньому, він ризикує знову стати об'єктом переслідувань за зловживання посадовим становищем, що, на відміну від двох інших правопорушень, які інкримінуються заявнику, досі карається за новим Кодексом (п. 22 вище).

33. За цих обставин Суд вважає, що заявник міг стверджувати те, що зазнав прямої шкоди від кримінальних проваджень, що є предметом розгляду, а отже, й те, що він є жертвою порушення Конвенції (див. *Bowman v. the United Kingdom*, рішення від 19 лютого 1998 року, *Reports of Judgments and Decisions 1998-I*, п. 29).

34. Суд зазначає, що заява не є очевидно необґрунтованою в сенсі п. 3 статті 35 Конвенції. Далі Суд зазначає, що заява не є неприйнятною з будь-яких інших підстав.

IV. ЩОДО СУТІ

A. Аргументи сторін

1. Уряд

35. Уряд визнав, що має місце втручання в здійснення прав заявником відповідно до статті 10 Конвенції. Проте він вважав, що цей захід був передбачуваний законом, зокрема, статтею 124 Кримінального кодексу, статтею 47 Закону «Про інформацію» та статтею 26 Акта «Про засоби масової інформації» та переслідував законну мету, а саме: захист репутації та прав інших осіб.

36. Що стосується пропорційності застосованого заходу, Уряд стверджував, що оскаржуване «втручання» було необхідним в демократичному суспільстві, оскільки відповідало «нагальній суспільній потребі». При цьому Уряд стверджував, що протягом судового розгляду було доведено, що публікації заявника не

стосувалися жодним чином громадського інтересу, а скоріше умисно містили в собі недостовірну інформацію, що мала на меті зашкодити репутації державних високопосадовців. Посилаючись на практику Суду з цього питання, Уряд підкреслив, що преса не повинна переходити межі прийнятної критики. Звинувачуючи працівника органів внутрішніх справ у причетності до кримінальної діяльності, заявник не тільки зашкодив його репутації, але також підірвав громадську довіру до міліції.

37. Уряд також зазначив, що призначене заявнику покарання (два роки умовного ув'язнення та позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки) є пропорційним переслідуванню цілям. У своїх зауваженнях Уряд також нагадав, що в будь-якому випадку заявника було звільнено від відбування покарання за вироком, оскільки вирок було скасовано апеляційним судом.

2. Заявник

38. Заявник зазначив, що захист репутації та прав інших осіб не може бути представлений як мета у цій справі, оскільки жертви правопорушень за національним правом мають право на подання цивільного позову за дифамацію чи вимагати відкриття проваджень з «приватного переслідування», якщо вони вважають себе ображеними цими публікаціями. Проте в цій справі кримінальне переслідування було розпочато Генеральною прокуратурою після парламентського звернення одного з політичних прибічників Прем'єр-міністра. Таким чином, оскаржуваний захід не був продиктований будь-якимизаконними міркуваннями, а являв собою спробу залякати незалежного журналіста.

39. Заявник також зазначив, що чотири статті стосувалися питання загального інтересу. Він вказав, що відставка пана Стогнієнка відбулася без його виклику на зібрання Кабінету; декілька бізнесменів в Одесі поскаржилися на обласне відділення Міністерства внутрішніх справ на вимагання з боку колишнього офіцера міліції пана С., і проведене пізніше розслідування підтвердило ці факти. Політичні питання, що у негативному світлі зачіпають керівництво однієї з провідних українських корабельних компаній, та корупція в органах внутрішніх справ безсумнівно є предметом серйозних громадських дебатів.

40. Заявник вважає, що його звинувачення базується перш за все на свідченнях стверджуваних жертв та не встановлює поза розумним сумнівом непричетність жертв до корупційної практики, про яку йдеться в статті.

В. Оцінка Суду

1. Загальні принципи

41. Суд іще раз наводить такі основоположні принципи в цій сфері:

(а) свобода вираження поглядів являє собою одну з важливих засад демократичного суспільства та одну з базових умов його прогресу та самореалізації кожного. Предмет пункту другого статті 10 застосовується не тільки до «інформації» чи «ідей», які були отримані зі згоди чи розглядаються як необразливі чи як малозначущі, але й до тих, які можуть ображати, шокувати чи непокоїти. Такими є вимоги плюралізму, толерантності та відкритості думок, без чого неможливе «демократичне суспільство». Як передбачено в статті 10, ця свобода має винятки, які, проте, повинні чітко тлумачитись, та потреба в таких обмеженнях має бути переконливо встановлена (*cf.*, *Jersild v. Denmark*, рішення від 23 вересня 1994, *Series A no. 298*, p. 23, n. 31; *Janowski v. Poland [GC]*, no. 25716/94, n. 30, *ECHR 1999-I*; *Nilsen and Johnsen v. Norway [GC]*, no. 23118/93, n. 43, *ECHR 1999-VIII*; and *Fuentes Bobo v. Spain*, no. 39293/98, n. 43, 29 лютого 2000).

Преса відіграє важливу роль в демократичному суспільстві. Хоча вона не повинна переступати певні межі, зокрема, що стосується захисту репутації та прав інших, а також розголошення конфіденційної інформації, обов'язком преси, тим не менш, є поширення інформації та ідей у спосіб, сумісний із її обов'язком і відповідальністю, щодо всіх питань, що становлять громадський інтерес, включаючи питання правосуддя (*див. De Haes and Gijssels v. Belgium*, рішення від 24 лютого 1997, *Reports 1997-1*, pp. 233-34, n. 37 *ma, mutatis mutandis, Cumpăna and Mazare v. Romania [GC]*, no. 33348/96, nn. 92-110, *ECHR 2004-...*). Це не тільки завдання преси — поширювати подібну інформацію та ідеї — суспільство також має право отримувати їх. Інакше чи здатна була б преса відігравати цю життєво важливу роль «квартирного пса демократії» (*див. Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, рішення від 25 червня 1992, *Series A no. 239*, p. 27, n. 63). Стаття 10 захищає не тільки ідеї як такі або висловлену інформацію, а також форму, в якій їх подано (*див. Oberschlick v. Austria (no. 1)*, рішення від 23 травня 1991, *Series A no. 204*, p. 25, n. 57). Свобода журналістських висловлювань також припускає певний ступінь перебільшення чи навіть провокації (*див. Prager and Oberschlick v. Austria*, рішення від 26 квітня 1995, *Series A no. 313*, p. 19, n. 38, and *Thoma v. Luxembourg*, no. 38432/97, nn. 45 та 46, *ECHR 2001-111*).

Свобода преси надає громадськості один з найкращих засобів отримання інформації та формування ідей та ставлення до політичних лідерів. Більш загально, свобода політичних дебатів перебуває в самому серці побудови демократичного суспільства, що наскрізь пронизує Конвенцію. Межі припустимої критики відповідно ширші, коли йдеться про політика, ніж коли йдеться про пересічного громадянина. На відміну від останнього, кожне слово та дія першого

неминуче та свідомо стають об'єктом ретельного вивчення з боку журналістів та громадськості, і, отже, він повинен виявляти вищий ступінь толерантності (див. *Lingens v. Austria*, рішення від 8 липня 1986, Series A no. 103, n. 42).

Межі припустимої критики за певних обставин можуть бути ширшими, коли йдеться про державного службовця, що виконує свої повноваження, ніж коли йдеться про фізичних осіб. Проте не можна стверджувати, що державні службовці свідомо піддають ретельному обстеженню кожне своє слово чи дію в тій самій мірі, як це роблять політики, і, отже, до них повинні застосовуватись ті самі механізми, що й до останніх, коли йдеться про критику їх діяльності. Державні службовці повинні користуватися громадською довірою в умовах, позбавлених надзвичайного занепокоєння, що зробить вдалим виконання ними своїх завдань. Отже, може постати необхідність у їх захисті від образливих словесних нападок під час виконання ними своїх обов'язків (див. *Janowski*, процитоване вище, n. 33, and *Nikula v. Finland*, no. 31611/96, n. 48, ECHR 2002-II).

Більше того, повинно бути зроблене чітке розмежування між констатацією фактів та оціночними судженнями. У той час як наявність фактів може бути продемонстровано, достовірність оціночних суджень не піддається доведенню. Вимогу доводити достовірність оціночних суджень неможливо виконати, вона порушує свободу думки як таку, що є базовою частиною права, гарантованого статтею 19 (див. *Lingens*, cited above, p. 28, n. 46).

Природа та суворість покарання також є факторами, які слід брати до уваги під час визначення пропорційності втручання (cf., *Ceylan v. Turkey* [GC], no. 23556/94, n. 37, ECHR 1999-IV, та *Tammer v. Estonia*, no. 41205/98, n. 69, ECHR 2001-I). Більше того, домінуюча позиція, яку посідає Уряд, змушує його більш зважено вдаватися до кримінальних проваджень, зокрема в тих випадках, коли є змога вдатися до інших засобів у відповідь на невинуваті нападки чи критику його противників чи ЗМІ. Однак вжиття на власний розсуд заходів, навіть кримінальних за природою, що покликані належним чином (але не надмірно) реагувати на дифамаційні звинувачення, що позбавлені підстав чи недобросовісно сформульовані, залишається правом органів влади відповідної держави як гарантів громадського порядку (див. *Castells v. Spain*, рішення від 23 квітня 1992, Series A no. 236, n. 46).

2. Застосування принципів, викладених в даній справі

42. Суд нагадує, що в цій справі заявника, після 5 років судового розгляду, було визнано винним у наклепі на Прем'єр-міністра та високопосадовця з органів внутрішніх справ в 4 газетних статтях та зловживанні посадовим становищем, але його не було покарано, оскільки перше правопорушення було декриміналізовано, а щодо останнього спливає строк давності.

43. Суд зазначає, що засудження неминуче призвело до втручання в реалізацію заявником свого права на свободу вираження поглядів.

Постає питання, чи таке втручання може бути виправдано відповідно до п. 2 статті 10. Отже, необхідно визначити, чи втручання було «передбачено законом», чи мало воно «законну мету», відповідно до вимог пункту, та чи було «необхідним у демократичному суспільстві».

а. Чи ця міра була передбачена законом та переслідувала законну мету

44. Заявник зазначив, що оскаржуване переслідування було незаконним та невиправданим, оскільки переслідування було розпочато Генеральною прокуратурою, тоді як жертви наклепу мали змогу подати цивільний чи кримінальний позов проти заявника.

45. Суд зазначає, що компетентні суди будували свої рішення на статтях 125 та 165 Кримінального кодексу (пп. 11 та 13 вище). Участь прокуратури в провадженні базувалася, між іншим, на статті 27 КПК. Що стосується застосування останнього положення в цій справі, слід зазначити, що його формулювання передбачає, що справи, які «мають особливе громадське значення», можуть залучати прокуратуру до участі в кримінальному провадженні щодо наклепу (п. 19 вище). Оскільки заявник не оскаржує наявність такого «особливого громадського значення» в цій справі, його припущення щодо можливості жертв вдаватися до альтернативних заходів не впливають на факт, що подібний захід був чітко передбачуваний, в сенсі п. 2 статті 10 Конвенції. Більше того, втручання покликане захищати «репутацію чи права інших», і нема жодних підстав вважати, що воно мало на меті щось інше.

46. Отже, обвинувачення було «передбачено законом» та мало легітимну мету п. 2 статті 10 Конвенції.

б. Пропорційність

47. Суд повинен перевірити, чи було втручання виправданим та необхідним у демократичному суспільстві, та, зокрема, чи було воно пропорційним, і чи були причини, надані національними органами влади на його виправдання, важливими та достатніми. Таким чином, важливим є визначити, чи належним чином національні органи влади використали свою свободу повноважень, звинувативши заявника у наклепі чи зловживанні посадовим становищем.

48. Суд не переконаний аргументами Уряду, що інформація не становила громадській інтерес. Перші дві статті були присвячені питанням управління «Чорноморським морським пароплаванням», державною компанією, що на той час була предметом великої кількості господарських суперечок, гучно висвітлених в пресі, та, за підтекстом, непрямого перерозподілу влади після звільнення Прем'єр-міністра Лазаренка (див. п. 7 вище). Третя та четверта статті стосуються корупції в органах внутрішніх справ, злободенне питання в українських ЗМІ. Статті змальовують зв'язки між особою під слідством та головою обласного управління міліції, що було широко висвітлено в місцевій пресі (див. пп. 9 та 10 вище).

49. У першій статті заявник опікувався ставленням нового Прем'єр-міністра до вільної преси, а друга — це продовження попередньої. Як зазначається в третій статті, вона була присвячена «корупції в Одеському обласному управлінні внутрішніх справ» з продовженням цієї теми в четвертій. Суд не бачить підстав сумніватися в цих намірах. Зокрема, відсутні докази того, що заявник якимось чином упереджено ставився до осіб, про яких ідеться в цих статтях. Треба сказати, що хоча Мінський суд у своєму рішенні від 7 червня 2001 року назвав попередню судимість як причину упередженості щодо органів внутрішніх справ, у вступній частині цього рішення заявника було визначено як «раніше не судимий» (див. п. 13 вище). У будь-якому випадку, необґрунтованим є те, що попередня судимість заявника негативно вплинула на виконання останнім своїх функцій головного редактора.

50. Що стосується перших двох статей, заявника було звинувачено через стверджуване поширення ним завідомо неправдивих вигадок про те, що пан Дурдинець незаконно, без власної неприємності, звільнив пана Стогнієнка та закликав Генерального прокурора розпочати переслідування заявника. Суд зазначає, що факт звільнення пана Стогнієнка без засідання Кабінету не заперечувався Урядом, так само, як і твердження заявника про те, що таке звільнення порушувало існуючу на той час процедуру. Також треба зазначити, що статті було написано протягом політичного хаосу, розпочатого під час передачі повноважень колишнього Прем'єр-міністра Лазаренка до його наступника.

Отже, твердження заявника про те, що зазначене звільнення було незаконним та зумовлене особистою неприємністю з боку пана Дурдинця, є оціночними судженнями, висловленими під час публічної дискусії, що не потребують доведення.

51. Твердження, викладене в другій статті, про нібито зустріч між паном Дурдинцем та Генеральним прокурором, базувалося на факті, що саме Генеральна прокуратура розпочала провадження проти заявника. Це твердження було зроблено, коли заявник вочевидь не знав про парламентський запит, що ініціював розслідування. Отже, коли робляться твердження про поведінку третьої особи, деколи може бути важко, як і в цій справі, віднайти різницю між оцінкою фактів та оціночними судженнями. Проте навіть оціночне судження може бути надмірним, якщо воно не має під собою фактичних підстав (див. *Jerusalem v. Austria*, no. 26958/95, n. 43, ECHR 2001-11). Суд вважає, що точка зору заявника має розглядатися в контексті участі Генеральної прокуратури у його справі, в той час як зазвичай на цей орган покладено розслідування «особливо серйозних справ» (див. п. 24 вище). Суд вважає, що твердження заявника, в той час і за тих обставин, коли його було зроблено, не може вважатися таким, що позбавлено раціонального підґрунтя. Більше того, сама сцена зустрічі між Прем'єр-міністром та Генеральним прокурором була змальована в саркастичній манері та загальних термінах, отже, читачі можуть це зрозуміти як таке, що змальоване з певним ступенем перебільшення (див. *mutatis mutandis*, *Bladet*

Tromso and Stensaas v. Norway [GC], no. 21980/93, n. 67, ECHR 1999-111).

52. Слід додати, що третя та четверта статті натякали на пана С, приватну особу. Проте, як вбачається з рішень суду, заявника було звинувачено в основному за опублікування завідомо неправдивих вигадок про пана Дурдинця та генерала Г., тоді як порушення права пана С. на особисте життя розглядалося як «побічний наслідок» «незаконної» діяльності заявника, що само по собі не могло залучити Генеральну прокуратуру до відкриття провадження чи зумовити засудження заявника за зловживання владою. Це підтверджується й тим, що відповідно до його власних свідчень діяльність пана С. та його зв'язки з генералом Г. висвітлювались, серед іншого, на місцевому телебаченні. Отже, статті заявника не можна вважати єдиним чи навіть головним втручанням в його особисте життя (див. пп. 10 та 15).

53. Що стосується засудження заявника за третю й четверту статті, необхідно зауважити, що під час судового слідства було становлено, що твердження про те, що пан С. за допомогою генерала Г. вимагав гроші від місцевих бізнесменів, та про те, що пан С. та генерал Г. є родичами, є неправдивими. Суд зазначає, що статті базувалися на кримінальній справі, порушеній проти С. за вимагання. Як вбачається з рішення Мінського суду від червня 2001 року, ця подія таки мала місце. Інші фактичні елементи, про які йдеться в статтях, надійшли від інших осіб, а не від заявника, зокрема від зазначених бізнесменів, чиї скарги порушили розслідування у справі. Більше того, інформація певним чином була підкріплена фотографіями, опублікованими в газеті заявника та поширеними на місцевому телебаченні. Інтерв'ю пана К., продемонстроване на місцевому телебаченні, стало джерелом припущень заявника, що пан С. та генерал Г. є далекими родичами (див. п. 15 вище).

Твердження, що «незаконна діяльність пана С. є благословенною генералом Г.», є оціночним судженням, яке за таких обставин не може вважатися таким, що позбавлено будь-якого обґрунтованого підґрунтя.

54. Суд також зазначає, що немає фактичних елементів, які б доводили, що статті зумовлені навмисним наміром завдати шкоди репутації відповідних осіб чи органів внутрішніх справ загалом.

55. Загалом заявник підсумував те, що було сказано іншими, чи те, що було логічно виведено з подій, що безсумнівно мали місце. Оскільки від заявника вимагалось довести достовірність своїх тверджень, він, на думку Суду, зіткнувся з надмірним, якщо не неможливим, завданням (див., *mutatis mutandis*, *Thorgeir Thorgeirson*, вище, п. 65).

56. Суд визнає, що всі чотири статті було викладено в надзвичайно жорстких термінах. Проте, з огляду на той факт, що вони були написані з питань серйозного суспільного інтересу та стосувалися публічних осіб та політиків, Суд вважає, що застосована термінологія не може вважатися надмірною.

57. Суд вважає, що звинувачення заявника та покарання у вигляді

двох років позбавлення волі з позбавленням права займати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки, призначене за наслідком судового розгляду, що тривав декілька років, могли мати «охолоджувальний ефект» для свободи вираження поглядів заявника. Не можна сказати, щоб цей ефект був суттєво пом'якшений рішенням апеляційного суду, враховуючи те, що суд підтримав обвинувачення по суті, та тим, що заявник не був покараний, принаймні частково, через процедурні причини та частково через декриміналізацію правопорушень за новим Кримінальним кодексом.

58.3 огляду на вищезазначене, Суд доходить висновку, що обґрунтування, надане Урядом, є недостатнім для того, щоб продемонструвати, що оскаржуване втручання було пропорційним переслідуваній законній меті. Отже, воно не було «необхідним в демократичному суспільстві».

59. Відповідно мало місце порушення статті 10 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

60. Стаття 41 Конвенції зазначає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право від-повідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необ-хідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

61. Заявник вимагав 100 000 євро компенсації матеріальної та моральної шкоди.

62. Уряд вважав цю суму надмірною та безпідставною.

63. Оцінюючи на засадах справедливості, як того вимагає стаття 41 Конвенції, Суд вважає справедливим виплатити заявнику загальну суму в 2000 євро компенсації шкоди.

B. Судові витрати

64. Заявник вимагав 24 000 гривень (3840 євро) як судові витрати в зв'язку з провадженнями за Конвенцією.

65. Уряд не прокоментував це питання.

66. Суд нагадує, що для того, щоб судові витрати було включено у відшкодування відповідно до статті 41, необхідно довести, що вони були необхідними для попередження чи отримання відшкодування за порушення Конвенції та були розумними щодо суми (див. *Nilsen and Johnsen v. Norway [GC], no. 23118/93, p. 62, ECHR 1999-VIII*). У цій справі Суд вважає надмірною загальну суму судових витрат, яку вимагає заявник, і вважає, що не було доведено, що вони дійсно і обґрунтовано були понесені.

67. За цих обставин Суд не може присудити всю суму, що вимагає

заявник; виходячи з засад справедливості, Суд присуджує заявнику суму в 1000 євро компенсації судових витрат, а також суму всіх податків, що можуть бути стягнуті з цієї суми.

С. Пеня

68. Суд вважає, що пеня, яка нараховуватиметься у разі несвоєчасної сплати, дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Визнає* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено статтю 10;

3. *Постановляє*, що:

(а) протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу такі суми:

(і) 2000 (дві тисячі) євро відшкодування матеріальної та моральної шкоди;

(іі) 1000 (одну тисячу) євро відшкодування судових витрат;

(ііі) будь-який податок, який може бути стягнутий з зазначених сум;

(б) зазначені суми мають бути сплачені в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу;

(с) після сплину вищезазначених трьох місяців і до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсотки;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 10 серпня 2006 року відповідно до пп. 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

(підпис)

Клаудія ВЕСТЕРДІК

Секретар

(підпис)

Пеер ЛОРЕНЦЕН

Голова